

Paven på guerilla-kurs?

Jørgen Siegumfeldt

Med chefskiftet i Vatikanet er den katolske kirkes dilemma mellem politisk masseorganisation og moralsk inspirator blevet aktualiseret – ikke mindst pga. den ny paves tidligere bekendelse til en mere ydmyg kirke som Jordens Salt

Der er flere grunde til at også ikke-katolikker bør beskæftige sig med den katolske kirke (herefter benævnt: Kirken). Dels er Kirken det eneste globale kirkesamfund med en formel og detaljeret udformet (adfærds)politik, der kræves fulgt af alle dens lokale enheder og deres medlemmer – og dels optræder Kirken også som en stat, idet dens hovedkvarter i Rom formelt er en selvstændig stat med diplomatiske forbindelser med andre stater.

Det sidste praktiseres med en tilsvarende rolle i internationale fora, en rolle, der mestendels udmøntes via observatørstatus. Her kan Vatikanet i visse centrale spørgsmål (for både Kirken og verden) være med til at udøve betydelig indflydelse. Det har man fx observeret m.h.t. forholdsregler over for befolknings-eksplosionen. Med fødselskontrol

som en afgørende faktor har Vatikanet her stillet sig på samme side som visse konservative muslimske samfund og den aktuelle amerikanske regering under præsident George W. Bush. Man er således éntydigt imod kunstige præventionsindgreb, og satser i stedet på religiøst begrundede påbud om at forlade sig på “naturmetoden”, som igen er baseret på, i hvert fald periodevis, seksuel afholdenhed.

For Kirken består dagens største udfordring netop i dens krav på at ville diktere en samlet politik for alle katolikker. Hvis vi blandt de mange eksempler (heraf mange af mindre interesse for verden uden for Kirken) vælger at fokusere på især præventionsforbudet, er det tydeligt, at det store flertal af Kirkens medlemmer *ikke* følger Vatikanets påbud – og at en ikke ringe del af

kirkens lavere præsteskab er uenig i Kirkens politik og derfor intet gør for at menighederne følger den.

Karakteristisk nok findes de p.t. laveste fødselsrater i Europa i hvad der formelt har hørt til blandt verdens stærkest katolske nationer som fx Italien og Spanien. Så uanset at Kirken adskiller sig fra andre store trossamfund ved formelt at være det eneste, der har en gældende enhedspolitik, så er ligheden med de andre religioner i praksis blevet stadig større: For i realiteten bestemmer også katolikerne selv (eller via deres lokal-samfund) den adfærd, de følger. De gør hvad der passer dem, og ikke Rom.

Hvis Kirkens tidligere betydelige autoritet nu er så meget truet, at den slet ikke længere kan kontrollere sin medlemmers adfærd, ligger det lige for at den i stedet satser på sin overordnede institutionelle indsats i verden, bl.a. ved at søge taktiske alliancepartnere som fx konservative muslimske stater og USA.

Præsident Bushs politik er som bekendt stærkt præget af hans egen baggrund i amerikansk kristen fundamentalisme. Den er ganske vist lavkirkelig protestantisk, men i spørgsmål om seksual-politik helt på linje med Rom.

Vaklende autoritet

Altså satser Kirken ret meget på institutionel (lejlighedsvis statslig) indflydelse. Men i takt med at den mi-

ster sine medlemmers opbakning i det her anførte spørgsmål om fødselsbegrænsning, betyder det også, at den får et problem i forhold til sin egen selvforståelse. Vatikanet fremstår mere og mere med samme karakteristika som mange folkevalgte regeringer, der m.h.t. visse projekter ikke kan få sine borgere med sig, men som alligevel fortsætter i samme spor (EU-traktaten fx).

Kirke-ledelsens krav på autoritet i forhold til de troende gør det naturligvis umuligt, at den forlader sig på folke- eller medlems-afstemninger. Så meget desto mere må den som organisation føle sig eget problem med en stor medlemskreds – hvoraf de fleste ikke følger Kirkens påbud og fx heller ikke nødvendigvis støtter de politikere, der går ind for Kirkens politik.

Det problem synes den ny pave, Benedikt den 16., at have forholdt sig til i sin tid som kardinal og chef for Vatikanets departement for trosanliggender.

I et interview i 1997, offentliggjort under overskriften "Jordens Salt", skriver daværende kardinal Joseph Alois Ratzinger, at man måske p.t. befinder sig i en ny og anderledes epoke i Kirkens historie, "hvor kristendommens historie igen vil være karakteriseret ved sennepskornet, og hvor Kirken vil eksistere i små, tilsyneladende ubetydelige grupper, som ikke desto mindre lever i en intensiv kamp mod det onde og derved bringer det gode ind i verden, som lader Gud få indpas".

Det ligner en opskrift på 'moralisk' guerilla-krig via 100 pct. loyale kadre, som man kender det fra nationale eller (internationalt) ideologiske konfrontationer i en række u-lande.

På den baggrund er spørgsmålet nu, om chefskiftet i Vatikanet dermed får nogen indflydelse på Kirkens strategi.

M.h.t. de fundamentale problemstillinger er der næppe stor forskel på afdøde Pave Johannes Paul den 2. og hans efterfølgers holdning. Som chef for departementet for trosanliggender var kardinal Ratzinger (nu Pave Benedikt den 16.) i sin tid helt på linje med den daværende pave.

Anderledes kan det ikke have været i og med, at Johannes Paul den 2. lagde endog meget stor vægt på at håndhæve Kirkens autoritet i moraliske spørgsmål – og at Ratzinger var hans nærmeste rådgiver i så henseende. Ikke sådan at forstå, at Paven nødvendigvis var nødt til at forlade sig på Ratzingers råd – dertil var han selv en alt for kompetent teolog. Han udpegede snarere Ratzinger til stillingen som netop chef for trosanliggender p.g.a. en forud givet overensstemmelse i synspunkter.

Alligevel kan paveskiftet måske godt fremme den udvikling hen imod kirkelig 'guerilla'-taktik, som Ratzinger antydede i 1997. Det skyldes først og fremmest, at Johannes Paul den 2. satsede så meget på synlig masse-tilslutning: Han beherske-

de helt naturligt det globaliserede kommunikationssamfunds kanaler, og var utrættelig i at projicere Kirken gennem en enorm rejse-aktivitet, hvori indgik kæmpemæssige (oftest friluftsmesser for ikke mindst ungdommen. Det ligner ikke "guerilla"-taktik med snarere en erkendelse af, at hvad indad til (medlemmernes respekt for Kirkens påbud) tabes, skal udad til vindes – i synlig medlemsbegejstring. Se bare, hvor mange vi er!

Den ny pave er ikke tv-kanalernes superstar, og intet tyder p.t. på at han bliver det – måske heller ikke på, at han satser på, eller ønsker, det. Modsat den forrige pave, som havde et helt kontor til at skrive sine mange taler, vil Benedikt den 16. tilsyneladende ikke betro den slags til andre. Det er den dogmatiske og dermed også sproglige præcision, der tæller for den akademiske dogmatiker.

Tilsvarende vil han næppe heller praktisere forgængerens religiøse popstar-diplomati, men derimod nok fortsætte Kirkens andet spor m.h.t. rent institutionsmæssigt at gøre sin indflydelse gældende.

Det sidste betyder i praktisk forstand, at den søger at operere inden for de givne politiske systemer. Succes for den fremgangsmåde er tilsyneladende omvendt proportional med tilstedeværelsen af lokalt (eller nationalt) demokrati. Eksempler herpå kan søges i hhv. Den Tredie Verden og USA.

De amerikanske katolikker

I USA har den amerikanske katolske kirke (med Roms fulde billigelse) de seneste år søgt at ekskommunikere politikere, der har stemt for fx adgang til prævention og abort – og det mest omtalte mål var sidste år den demokratiske præsidentkandidat, senator John Kerry. Intet tyder imidlertid på, at katolske forbehold havde nogen indflydelse på Kerrys nederlag over for George W. Bush.

Den amerikanske katolske kirke er nemlig i sig selv (ikke mindst hvad angår præsteskabets holdning) den mest åbenlyst splittede del af Romerkirken. Amerikanske katolikker har således gennem årtier været kendt for at følge deres egne holdninger. Dertil kommer, at Kirkens autoritet i de allerseneste år er blevet seriøst undergravet af mere verdslige grunde, nemlig afsløringen af pædofile præster – og især af Kirkens modvilje mod at reagere over for de præster, der har forsynet sig mod dens egne bud.

At det sidste ikke bare var et rent amerikansk anliggende fremgik deraf, at ærkebiskoppen af Boston, Bernard Law, blev tvunget til at afsige sig sit embede p.g.a. stiftets forsøg på at holde hånden over de skyldige. Ikke desto mindre blev Law tidlige på året udpeget til at celebrere en høj-profileret messe i Rom til minde om den afdøde pave. Det blev af mange amerikanske katolikker taget som et klart udtryk for at

problemet omkring sanktioner ikke var begrænset til Boston. Snarere så det ud som Rom (her kardinal Ratzinger som administrativ leder i den korte overgangsperiode inden han blev valgt til ny pave) blåstemplede en taktisk ageren, der kendes fra verdslig politik.

Asiatiske eksempler

Den største "katolske" stat i Asien er Philippinerne, der i sin tid blev kristnet af den spanske imperiemagt. Og i modsætning til USA har Kirken altid haft en meget direkte politisk indflydelse. Det er ikke mindst fremgået af landets nyere politiske historie, hvor Kirken inden for de seneste par årtier to gange har været involveret i afsættelsen af en præsident. Først og mest direkte var i 1986, hvor den fredelige "People Power", som tvang den diktatoriske Ferdinand Marcos i eksil, var klart opmuntret af Kirken.

Og da den dybt korrupte, men folkeligt mere populære præsident Joseph Estrada i år 2001 blev stillet for en domstol, havde Kirken også været med i angrebet, som så i slutfasen blev støttet af militæret. Estradas efterfølger var den i kirkelige kredse meget populære Gloria Macapagal Arroyo, som modsætter sig ethvert lovgivnings-initiativ m.h.t. seksualrådgivning, prævention og abort – i et land, hvor befolkningsvæksten ses som en af årsagerne til de stadigt voksende økonomiske problemer.

Et andet og, naturligt nok, mindre kendt eksempel kunne i april måned i år opleves i den kun tre år gamle mini-stat, Øst Timor (Timor-Leste), hvis katolske profil skyldes fortiden som portugisisk koloni. Af de mindre end 800.000 indbyggere er hele 94 pct. katolikker, hvilket er den højeste procentdel af nogen asiatiske befolkning.

Her udbrød omfattende uroligheder i hovedstaden Dili, som varede i små tre uger. De var forårsaget af kæmpemæssige demonstrationer med op mod 10.000 deltagere imod regeringens forslag om at gøre religionsundervisning i skolerne til et frivilligt anliggende.

Trods pigrådsafspærringer og udkommandering af tåregas-bevæbnede sikkerhedsstyrker undgik man dog direkte voldelig konfrontation.

Demonstrationen var inspireret og organiseret af den katolske kirkes lokale præsteskab, herunder den biskop Carlos Felipe Ximenes Belo, som i 1996 fik tildelt Nobels fredspris p.g.a. sin indsats i kampen for ofrene for den dengang pågående indonesiske besættelse af Øst Timor.

Ved de efterfølgende forhandlinger med regeringen i denne måned, var det Kirkens repræsentanter, der spillede den primære rolle. Her måtte regeringen så droppe sit forslag om at gøre religionsundervisningen frivillig – og dertil benyttede Kirken også lejligheden til at fremkomme med et krav, som ikke var blevet fremført af demonstranterne: forbud mod abort.

Relativeringen af Kirkens politik

Jævnside med denne meget éntydige politiske indgriben i disse u-lande er der modsat også eksempler på en relativering af kirkens politik i mere sophisticatede politiske miljøer. På nationalt plan sås dette i Storbritannien i forbindelse med et forslag fra den konservative opposition om at begrænse den periode, hvori der kunne iværksættes legal abort. Her støttede fremtrædende katolske kirkefolk det konservative forslag – uanset at dette ikke kan hævdes at repræsentere Kirkens traditionelt helt ubetingede Nej til fri abort – og ej heller en tilstræbelse hen imod et forbud.

På den internationale scene har Kirken som Vatikan-stat været involveret i overvejelser omkring optagelse af diplomatiske forbindelser med Folkerepublikken Kina. Det forudsætter opfyldelse af det velkendte kinesiske krav om et diplomatisk brud med Taiwan. Til gengæld for et sådant brud skulle Kirken få tilladelse til selv at udpege sine egne biskopper i Kina.

Formlen herfor står ikke klart. Måske vil Rom udpege de potentielle biske-kandidater, som derefter udnævnes af statsmagten – afgørende er imidlertid, at Rom via det, der p.t. er Kinas katolske undergrundskirke, får mulighed for direkte at påvirke sine medlemmer. Det er noget, Kinas statsanerkendte katolske kirke – som ikke anerkendes af Rom – ikke officielt har.

Kontakter mellem Vatikanet og Peking foregår via en biskop i Hongkong, som pga. sin særlige status som nominelt "selvstyrende" kinesisk område stadig sorterer under Rom.

Hvis/når engang Kirken og Peking bliver enige (og en afgørelse synes ikke umiddelbart forstående) vil det næppe universelt bidrage til at forstærke Kirkens image blandt de menige medlemmer. Tværtimod. Mange vil se Kirkens holdning som værende mere præget af stats-raison end af religiøs overbevisning. Det forstærker dermed billedet af en kirke dikteret af pragmatisk relativisme, jf. det britiske eksempel.

I praktisk forstand kan denne sidste opfattelse blive aktuelt forstærket – retfærdigt eller ej – af Roms sympati med den internationalt set ikke specielt populære Bush-regeringskamp (såvel hjemme som i internationale fora) mod prævention og abort. På den måde vil Kirken have sat sig i et dilemma m.h.t. spørgsmålet om den skal satse på institutionel, relativ indflydelse – eller om den i stedet mere ydmygt skulle overveje at vende tilbage til den engang af kardinal Ratzinger (alias Pave Bene-

dikt den 16.) fremhævede rolle som "Jorden salt".

Spørgsmålet er så om paven erkender dette dilemma. Selv hvis han gør det, er det imidlertid tvivlsomt om han har tid nok (han er 78 år gammel) til for alvor at udstikke en langtids-strategi. Under den forrige pave blev Kirkens styrelse stærkt centraliseret, så mulighederne for at formulere en klar politik skulle ellers være tilstede.

I øjeblikket mister den katolske kirke indflydelse i kerneområderne, Europa og Latinamerika, så problemstillingen er interessant for både kirken og verden udenfor. Fortsætter den igangværende udvikling uden ny strategi – og under en pave, der ikke besidder forgængerens globale gennemslagskraft – kan Vatikanstaten ende som en mindre interesseorganisation, d.v.s. uden hverken synlig politisk eller moralsk indflydelse.

Jørgen Siegunfeldt er medarbejder på Danmarks Radios "Orientering" (P1), hvor han også dækker den katolske kirke, som han har beskæftiget sig med de seneste 40 år.